

Hrvatska kao cestovna destinacija i njena prednost u turizmu u uvjetima globalne pandemije

Požeg, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:265817>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Preddiplomski stručni studij
Poslovna ekonomija – smjer Turističko poslovanje

**HRVATSKA KAO CESTOVNA DESTINACIJA I NJENA
PREDNOST U TURIZMU U UVJETIMA GLOBALNE
PANDEMIJE**

Završni rad

Student: Petra Požeg

JMBAG studenta: 0067545935

Mentor: doc. dr. sc. Petra Barišić

Zagreb, rujan 2022.

Petra Požeg

Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je Završni rad
(vrsta rada)
isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, 12.9.2022.

P. Požeg
(potpis)

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Problem i predmet istraživanja	1
1.2. Cilj istraživanja.....	1
1.3. Metode istraživanja.....	1
2. ZNAČAJ REPUBLIKE HRVATSKE KAO TURISTIČKE DESTINACIJE.....	3
2.1. Odrednice turizma i turističke destinacije	3
2.2. Komponente turističke ponude	6
2.3. Republika Hrvatska kao turistička destinacija.....	8
3. REPUBLIKA HRVATSKA KAO CESTOVNA DESTINACIJA.....	12
3.1. Cestovna prometna infrastruktura u Republici Hrvatskoj	12
3.2. Osnovne značajke objekata cestovne infrastrukture.....	14
3.3. Analiza postojećeg stanja prometa na cestovnim prometnicama	15
4. TURIZAM U UVJETIMA GLOBALNE PANDEMIJE COVID-19.....	19
4.1. Pandemija COVID-19	20
4.2. Zaštitne mjere	20
4.3. Utjecaj pandemije i posljedice zaštitnih mjera	21
4.4. Stanje u turizmu Republike Hrvatske prije i za vrijeme pandemije COVID-19	23
4.5. Cestovni promet u RH za vrijeme pandemije.....	28
5. ZAKLJUČAK	32
6. LITERATURA	33
7. DODACI.....	37

SAŽETAK

Turizam je jedna od temeljnih aktivnosti unutar gospodarstva, a za Republiku Hrvatsku je od vitalnog značaja s obzirom da je velika većina gospodarstva upravo utemeljena na turističkoj aktivnosti. Republika Hrvatska prednjači kao jedna od posjećenijih destinacija, no prethodna 2020. godina koja je sa sobom donijela pandemiju COVID-19 izazvala je velik negativan utjecaj na turističku sezonu. Naime, zdravstvena pandemija zatvorila je cjelokupni svijet pa samim time i turizam. Ograničenja kretanja, karantene, zabrana putovanja i druge stavke izvedene u cilju smanjenja širenja zarazne bolesti dovele su do smanjenja turističke djelatnosti za čak 80%. Nakon postupnog otvaranja zemalja turistička potražnja usmjerila se na one „bliže“ destinacije, odnosno destinacije koje su cestovno pristupačne upravo radi navedenih zbivanja. Temeljni cilj ovog rada je istražiti cestovnu destinaciju, tj. Republiku Hrvatsku koja prednjači na ovim prostorima i koja je unatoč pandemijskoj godini izvukla iz turističke sezone koliko je bilo u mogućnosti.

Ključne riječi: turizam, pandemija COVID-19, cestovna destinacija, Hrvatska

SUMMARY

Tourism is one of the basic activities within the economy, and it is of vital importance for the Republic of Croatia, given that the vast majority of the economy is based on tourism. The Republic of Croatia is in the lead as one of the most visited destinations, but the previous 2020, which brought with it the COVID-19 pandemic, caused a great negative impact on the tourist season. Namely, the health pandemic closed the whole world and thus tourism. Restrictions on movement, quarantine, travel bans and other items aimed at reducing the spread of infectious diseases have led to a reduction in tourism activity by as much as 80 %. After the gradual opening of the countries, the tourist demand was focused on those "closer" destinations, ie destinations that are accessible by road precisely because of these events. The main goal of this paper is to investigate the road destination, i.e. the Republic of Croatia, which is leading in this area and which, despite the pandemic year, got as much as possible out of the tourist season.

Key words: tourism, COVID-19 pandemic, road destination, Croatia

1. UVOD

1.1. Problem i predmet istraživanja

Turizam predstavlja jednu od najvažnijih aktivnosti unutar gospodarstva. Važnost turističke aktivnosti je još veća kada je u pitanju upravo Republika Hrvatska. Iako je Republika Hrvatska do sada imala izrazito uspješne turističke sezone posljednje dvije godine kao i sve zemlje svijeta našla se pod udarom pandemije uzrokovane COVID-19 virusom. Ova pandemija promijenila je cjelokupna svjetska zbivanja na način da je došlo do ograničavanja kretanja, a poglavito do zabrane putovanja. Najveća problematika bila je sa zračnim putovanjima. Osim navedenog traženi su testovi na COVID-19 virus te je započeo trend uvođenja COVID putovnica za osiguranje normalnog načina putovanja. Republika Hrvatska na temelju svoje cestovne povezanosti nije doživjela toliko enorman udar na turizam kao što je bilo očekivano. Upravo je predmet ovog rada Republika Hrvatska kao cestovna destinacija. Radi se o destinaciji koju u najvećem broju slučajeva posjećuju upravo turisti iz zemalja kao što su Njemačka, Austrija, Slovenija, Češka, Bosna i Hercegovina te ostale. Zahvaljujući svojoj prometnoj povezanosti Republika Hrvatska prednjači među onim zemljama koje su „izvukle“ najbolje iz COVID sezone.

1.2. Cilj istraživanja

Temeljni cilj istraživanja ovog rada usredotočen je na važnost prometne infrastrukture za cestovnu turističku destinaciju u doba pandemije COVID-19 s obzirom na ograničenja kretanja koja su propisana.

1.3. Metode istraživanja

Unutar rada provest će se istraživanje na temelju sekundarnih izvora podataka. Radi se konkretno o već postojećoj literaturi koja uključuje brojne znanstvene radove, istraživanja te rezultate tih istraživanja, provedenih od strane organizacija i stručnjaka na području Republike Hrvatske i svijeta. Rad će se stoga utemeljiti na podacima koji će se prikupiti pri istraživanju

literature. Od metoda koje će se upotrijebiti unutar rada najprije se ističe induktivna metoda. Putem induktivne metode će se na temelju pojedinačnih činjenica te spoznaja iz literature, no i vlastitog iskustva, usmjeriti prema formiranju novih zaključaka.

Druga metoda je deduktivna metoda putem koje će se objasniti već postojeće činjenice, no putem iste ukazat će se i na neke nove. Deduktivna metoda ujedno će poslužiti za predviđanje budućih događaja. Metodom analize podaci koji su prikupljeni omogućit će uočavanje, otkrivanje te u konačnici izučavanje znanstvene istine kako bi se došlo do formiranja relevantnih zaključaka unutar rada. Još jedna od metoda je i metoda sinteze na temelju koje će biti omogućeno povezivanje podataka u sistematizirane misaone cjeline na temelju kojih će se graditi svi budući zaključci. Zapažanje te opisivanje fenomena provest će se metodom deskripcije koja će uključivati konkretnu analizu postojeće literature, različitih propisa, dokumentacije te svih drugih dostupnih podataka. Kao posljednja metoda navodi se metoda generalizacije. Putem ove metode omogućit će se uopćavanje prikupljenih podataka do konkretnog formiranja općenitijeg pristupa prema već zadanoj problematici.

2. ZNAČAJ REPUBLIKE HRVATSKE KAO TURISTIČKE DESTINACIJE

Republika Hrvatska iz godine u godinu jača na tržištu turizma. Mala zemlja smještena na obali Jadranskog mora broji 21 županiju koja nudi pravo bogatstvo prirodnih ljepota. Zahvaljujući povoljnoj klimi i geografskom položaju privlači turiste diljem svijeta, a osim prirodnih ljepota, bogata je i kulturno-povijesnom baštinom. Razvojem infrastrukture, Republika Hrvatska povezana je sa svim većim gradovima te je tako postala jedna od najtraženijih turističkih destinacija.

2.1. Odrednice turizma i turističke destinacije

Turizam se u osnovi odnosi na aktivnosti koje poduzimaju posjetitelji, odnosno turisti, dok s druge strane, turistička industrija obuhvaća sve aktivnosti koje se odvijaju u ekonomiji posjetitelja. Shodno tome, Čavlek i Vukonić (2001) definiraju turizam „kao privremeni boravak ljudi na odredištima izvan njihovih uobičajenih mjesta rada i boravka, a sve s ciljem zadovoljenja njihovih potreba“.¹ Najpoznatiju definiciju turizma daje Svjetska trgovinska organizacija (WTO), odnosno Ujedinjeni Narodi (UN) (1994), navodeći kako turizam „uključuje sve aktivnosti proizašle iz putovanja i boravaka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju“.² Dulčić (2001) dodaje kako je „turizam mlada znanstvena disciplina pa se postavlja logičnim razilaženje u mišljenjima odnosno određivanju definicija tog pojma“.³ Petrić (2014) daje detaljniju definiciju pa ističe kako „turizam predstavlja aktivnosti koje su izravno povezane s turistom, poput boravka u hotelu, naručivanja obroka ili posjeta turističkoj atrakciji“.⁴ Autor tome dodaje i određene neizravne aktivnosti, poput subjekata koji dostavljaju namirnice u hotelski restoran, odnosno obrti za čišćenje koji su sklopili ugovor s hotelskim subjektom.

¹ Čavlek, N., Vukonić, B. (2001.), Rječnik turizma, Zagreb: Masmedia, str. 22.

² UNWTO (1994.), Glossary of tourism terms, preuzeto 25. kolovoza 2022. s <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>

³ Dulčić, A. (2001.), Upravljanje razvojem turizma, Zagreb: Mate do.o., str. 18.

⁴ Petrić, L. (2014.), Uvod u turizam, Split: Ekonomski fakultet u Splitu, str. 21.

Richards (1997) spominje određene svrhe turističkog putovanja:

- Putovanje u osobne svrhe (praznici, razonoda i rekreacija, posjeta prijateljima i rodbini, obrazovanje i osposobljavanje, zdravstvo i medicinska njega, kupovina, tranzit i ostalo)
- Putovanje u poslovne svrhe.⁵

Isti autor dalje razlikuje šest glavnih vrsta turizma:

- „domaći turizam (turizam stanovnika koji putuju i posjećuju odredišta smještena unutar države),
- ulazni turizam (boravak nerezidenata u zemlji),
- izlazni turizam (stanovnici koji posjećuju odredišta koja se nalaze izvan zemlje),
- interni turizam (objedinjuje domaći i ulazni turizam),
- nacionalni turizam (objedinjuje domaći i izlazni turizam),
- međunarodni turizam (objedinjuje dolazni i izlazni turizam).“⁶

Geić (2007) u nastavku turizam klasificira na međunarodni i domaći turizam. Pri tome, međunarodni turizam označava pojavu gdje ljudi, odnosno turisti posjećuju stranu državu, pri čemu su im potrebni određeni dokumenti (primjerice, važeća putovnica, viza, zdravstveni dokumenti, devize i sl.). Geić (2007) međunarodni turizam dalje grana na ulazni i izlazni turizam, pri čemu se prvi odnosi na turiste inozemnog podrijetla koji ulaze u određenu zemlju. Stoga, kada ljudi putuju izvan zemlje domaćina/matične zemlje u drugu zemlju, to se naziva dolazni turizam za tu zemlju u koju putuju. S druge strane, odlazni turizam se odnosi na turiste koji putuju iz zemlje porijekla u drugu zemlju. S obzirom na ranije navedenu klasifikaciju, domaći turizam predstavlja turističku aktivnost ljudi u njihovoj zemlji, a takav oblik putovanja unutar iste zemlje ne zahtijeva službene putne dokumente i razne formalnosti.

Prema Geić (2007), turizam se može svrstati u pet različitih kategorija prema svrsi putovanja.:

- Rekreativski - turizam za rekreaciju ili razonodu udaljava osobu od svakodnevnog života pa u tom slučaju ljudi provode svoje slobodno vrijeme na lokaciji van svog matičnog mjesta življenja.
- Kulturni - kulturni turizam zadovoljava kulturnu i intelektualnu znatiželju i uključuje posjete mjestima od povijesnog ili vjerskog značaja i sl.

⁵ Richards, B. (1997.), Marketing turističkih atrakcija, festivala i posebnih događanja, Zagreb: Potecon, str. 34.

⁶ Richards, B. (1997.), Marketing turističkih atrakcija, festivala i posebnih događanja, Zagreb: Potecon, str. 24.

- Sportski/avanturistički - putovanja turista s ciljem bavljenja ili praćenja nekog sporta, sportske manifestacije i sl.
- Zdravstveni – putovanje radi raznih oblika liječenja, odnosno turisti posjećuju mjesta s ciljem korištenja zdravstvenih usluga, ali navedeno uključuje i razne termalne izvore i sl.
- Konvencijski turizam - sve važnija komponenta putovanja gdje ljudi putuju unutar zemlje ili u inozemstvo kako bi prisustvovali kongresima koji se odnose na njihovo poslovanje, zanimanje ili interese.

Page (2019) dalje navodi kako turizam posjeduje određene karakteristike:⁷

- Nematerijalnosti - turizam predstavlja nematerijalni proizvod pa se kao takav ne može dodirnuti i ne dozvoljava prijenos vlasništva, ali su sadržaji dostupni na određeno vrijeme i za određenu upotrebu.
- Psiholoških potreba - glavni motiv za kupnju turističkog proizvoda je zadovoljiti psihološke potrebe nakon korištenja proizvoda stjecanjem iskustva u interakciji s novim okruženjem.
- Kvarljivosti proizvoda - turistički proizvod je kvarljive prirode, što znači da se u svojstvu proizvoda on ne može dugo skladištiti. Naime, kako navodi Geić (2007), proizvodnja i potrošnja odvijaju se dok je turist dostupan. Međutim, ako proizvod ostane neiskorišten, tj. ako ga turisti ne kupe, turistički subjekt koji prodaje turistički proizvod ne može ga skladištiti. Stoga, proizvodnja se može odvijati samo ako je kupac stvarno prisutan, a kad potrošnja počne, ne može se zaustaviti, prekinuti ili izmijeniti.
- Složenosti proizvoda – turistički proizvod je kombinacija različitih proizvoda pa u tom smislu različiti pružatelji usluga doprinose kompletnom proizvodu. U tom smislu, Petrić (2014) ističe kako turistički proizvod obuhvaća potpuni doživljaj posjeta određenom mjestu.

Naposljetku, spomenutome valja dodati i karakteristiku vezanu uz nestabilnost potražnje jer na turističku potražnju utječu sezonski, ekonomski, politički i drugi čimbenici, a u određeno doba godine potražnja je veća od ostalih.

⁷ Page, S. (2019.), *Tourism management – 6th edition*. Oxfordshire: Routledge.

Turističko odredište, odnosno destinaciju, Kušen (2002) definira kao „fizički prostor s (ili bez) administrativnih granica u kojem posjetitelj može prenoćiti“. ⁸ Spomenuto predstavlja skup proizvoda i usluga, kao i aktivnosti u turističkom lancu i kao takvo čini osnovnu jedinicu turističke analize. „Sama destinacija putovanja također uključuje različite aktere i može se umrežiti stvaranjem većih destinacija za putovanja, stvaranjem imidža ili identiteta kao neopipljivog elementa odredišta putovanja, što uvelike utječe na konkurentnost ove destinacije za putovanja“. ⁹

2.2. Komponente turističke ponude

Turizam obuhvaća sve subjekte koji se bave dobavom turističkih proizvoda, odnosno turističkom ponudom. Pri tome, svi su elementi turizma međusobno povezani tako da je turistička aktivnost u osnovi „sustav kupaca i prodavača koji traže i nude turističke proizvode i usluge.“ ¹⁰

Prema Dulčić (2001), turistička se ponuda sastoji od sljedećih elemenata: ¹¹

- „Pristupačnost (dostupnost/prijevoz) – ova komponenta predstavlja dostupnost do odredišta putem različitih prijevoznih sredstava“.
- „Smještaj - predstavlja mjesto na kojem turisti mogu pronaći, odnosno platiti hranu i smještajni boravak“.
- „Atrakcija - smatra se najvažnijom osnovnom komponentom turizma, a predstavlja emocionalni aspekt svake osobe koja stvara želju za putovanjem u određenoj turističkoj destinaciji“.

Petrić (2004) dalje navodi sastavnice turističke ponude: ¹²

- vrijeme (primjerice, destinacije s velikim brojem sunčanih dana čest su odabir turista pri ljetovanju),
- atrakcije (primjerice, pejzaž koji se sastoji od planina, jezera, slapova, ledenjaka, šuma i sl.),
- povijesni i kulturni čimbenici (kultura destinacije/naroda, spomenici, institucije i sl.),

⁸ Kušen, E. (2002.), Turistička atrakcijska osnova, Zagreb: Institut za turizam, str. 40.

⁹ Page, S. (2019.), Tourism management – 6th edition. Oxfordshire: Routledge, str. 24.

¹⁰ Dulčić, A. (2001.), Upravljanje razvojem turizma, Zagreb: Mate do.o., str. 28.

¹¹ Dulčić, A. (2001.), Upravljanje razvojem turizma, Zagreb: Mate do.o., str. 47.

¹² Petrić, L. (2014.), Uvod u Turizam, Split: Ekonomski fakultet u Splitu, str.50.

- pristupačnost (mogućnost jednostavnog dolaska na turističku destinaciju sa što manje promjena prijevoznih sredstava),
- sadržaj (za priobalna odmarališta značajne su značajke poput plivanja, vožnje čamcem, jedrenja na dasci i drugih sadržaja poput rekreacije i zabave),
- smještaj (hoteli, moteli, apartmani i sl., općenito postojanje smještajnog objekta u koji se mogu smjestiti turisti),
- ostali čimbenici (gostoljubivost, prijateljski pristup, očuvanje okoliša i sl.).

Na kraju, Petrić (2014) turističku ponudu definira kao „dio turističkoga tržišta na kojem se turistima nude i prodaju robe i usluge, a kojima oni zadovoljavaju svoje turističke potrebe“.¹³ Navedeno uključuje sve „gospodarske i društvene sudionike jedne zemlje, koji na izravan i neizravan način pridonose širenju i različitosti ukupne ponude i time mogućem povećanju turističke potrošnje, kao ekonomske rezultante privremenog boravka domaćih i inozemnih turista.¹⁴ Turizam kao društveno-ekonomski fenomen obuhvaća aktivnosti i iskustva turista i posjetitelja izvan njihovog domaćeg okruženja, a opslužuju ih turistička aktivnost i domaćinska destinacija.

Cianga i Sorocovschi (2017) tome dodaju kako se zbir ukupnog iskustva i usluga te aktivnosti može promatrati kao turistički proizvod.¹⁵ Međutim, sam turistički sustav može se opisati u smislu ponude i potražnje. Kako navode Čavlek i suradnici (2011), turističko planiranje treba težiti ravnoteži između potražnje i ponude, a što zahtijeva razumijevanje ne samo karakteristika tržišta i trendova, već i procesa planiranja kako bi se zadovoljile potrebe tržišta.¹⁶ Naime, često su turisti sa stranih tržišta generirani kao potražnja pa strana opskrbe uključuje sve sadržaje, programe, atrakcije i korištenje zemljišta namijenjene posjetiteljima. Ti čimbenici na strani ponude mogu biti pod kontrolom privatnih poduzeća, neprofitnih organizacija i vlade, dok se novi i inovativni oblici partnerstva također razvijaju kako bi se osigurao održivi razvoj i upravljanje resursima povezanim s turizmom. S druge strane, odnosno sa strane ponude i

¹³ Petrić, L. (2014.), Uvod u Turizam, Split: Ekonomski fakultet u Splitu, str. 24.

¹⁴ Petrić, L. (2014.), Uvod u Turizam, Split: Ekonomski fakultet u Splitu, str. 25.

¹⁵ Cianga, N., Sorocovschi, V. (2017.), The impact of tourism activities. A point of view. Risks and Catastrophes Journal, 20(1), 25-40.

¹⁶ Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac D., Kesar O. (2011.), Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb: Školska knjiga

potražnje može se vidjeti da su povezani tokovima resursa kao što su kapital, rad, roba i turistički izdaci u odredište te tokovima marketinga, promocije i iskustava s odredišta natrag u turističku regiju.

Uzevši sve navedeno u obzir, može se zaključiti kako je turistički sustav vrlo dinamičan i složen zbog mnogih čimbenika koji su s njim povezani te zbog postojanja mnogih sektora koji doprinose njegovu uspjehu. Ti su čimbenici i sektori povezani s pružanjem turističkog iskustva i stvaranjem turističkih prihoda i tržišta.

2.3. Republika Hrvatska kao turistička destinacija

Turizam je najveća uslužna izvozna djelatnost Republike Hrvatske (ostvaruje oko 70 % ukupnog BDP-a) koja se ostvaruje na razini od oko petine vrijednosti BDP-a. U 2019. godini je ostvaren na razini od 19,4% BDP-a, a u 2020. godini na razni od samo 9,8%, i to u okolnostima snažnog BDP-a. Naime, devizni je prihod od turizma u 2020. godini ostvaren na razini od samo 4,8 milijardi eura, što je 54,3% manje nego u 2019. godini, a apsolutno je najniži još od 2004. godine.¹⁷ Povijest turizma Republike Hrvatske seže još od sredine 19. stoljeća, kada su turisti bili isključivo bogati i privilegirani pojedinci iz viših društvenih klasa. Postepeno se razvijao te u 20. stoljeću, rastom kupovne moći, razvojem industrije te povećanjem slobodnog vremena, turizam postaje iznimno bitan u hrvatskome društvu i ekonomiji. Republika Hrvatska danas je jedno od najposjećenijih turističkih odredišta Sredozemlja te se na međunarodnom tržištu predstavlja sloganom „Croatia full of life”. Časopis Lonely Planet Hrvatsku je proglasio najboljom turističkom destinacijom 2005. godine,¹⁸ a časopis National Geographic Adventure proglasio ju je najboljom turističkom destinacijom za 2006. godinu. Isto tako, vodeća kompanija za prodaju putovanja u SAD-u Travel Leaders Hrvatsku je proglasila top-destinacijom u Europi za 2012. godinu.¹⁹ Iako je Republika Hrvatska stekla značajne pozicije, što se tiče popularnosti i prometa među konkurentskim destinacijama, još uvijek ima puno prostora za poboljšanje i popravak. Jedan od najvećih problema turizma Republike Hrvatske je sezonalnost. Hrvatska najveći broj gostiju ostvaruje u ljetnim mjesecima, od lipnja pa do kolovoza, sa svibnjem i rujnom koji imaju nešto manji promet, ali su svejedno značajni.

¹⁷ Zubak, D., Hanzl, Ž. (2021.), Hrvatsko gospodarstvo 2020. godine, Zagreb: HGK

¹⁸ Ministarstvo turizma i sporta (b.d), Lonely Planet: Croatia, the best destination in year 2005., preuzeto 23. kolovoza 2022. s <https://mint.gov.hr/news-11455/lonely-planet-croatia-the-bestdestination-in-year-2005/153>

¹⁹ Reuters (b.d), US Croatia investment, preuzeto 26. kolovoza 2022. s <https://www.reuters.com/article/us-croatia-investment-idUSBRE94908820130510>

Trenutna pandemija stvara nove negativne, ali i neke pozitivne trendove koji su povezani uz sezonalnost turizma u državi. Turizam neposredno ima učinak na gospodarstvo Republike Hrvatske u području ugostiteljstva, koje uključuje restorane i hotele, zatim promet, putničke agencije i trgovine. S druge strane, posredno ima učinak na pokretanje gospodarskog sustava države i regije. Jedna je od bitnijih aktivnosti hrvatskog gospodarstva te je isto tako bitan za razvoj brojnih gospodarskih djelatnosti u Republici Hrvatskoj. Isto tako, najveća je izvozna uslužna djelatnost, koja se ostvaruje na razini od otprilike petine vrijednosti ukupnog BDP-a te ostvaruje oko 70% ukupnog izvoza usluga.²⁰ Također, turizam utječe na ravnotežu platne bilance i doprinosi gospodarskom rastu te stabilizaciji gospodarstva. Prema službenim podacima, u turističkom je sektoru 2019. godine bilo zaposleno više od 115 000 osoba dok je 2020. godine uslijed pandemije ta brojka pala za rekordnih 16 000 zaposlenika, a u niže navedenoj tablici vidljiva su kretanja zaposlenika u turizmu posljednjih nekoliko godina.²¹

Tablica 1. Zaposleni u turizmu 2011.-2021.

Godina	Djelatnost pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hranom (u 000)			Udjel u ukupno zaposlenim (u %)		
	UKUPNO	U pravnim osobama	U obrtu i slobodnim profesijama	UKUPNO	U pravnim osobama	U obrtu i slobodnim profesijama
2012.	82	47	35	6,1	4,1	16,4
2013.	84	50	35	6,3	4,4	16,8
2014.	85	52	33	6,4	4,6	16,6
2015.	90	58	32	6,9	5,2	16,7
2016.	93	61	32	7,0	5,2	16,6
2017.	92	61	31	6,8	5,3	16,2
2018.	103	73	30	7,2	6,0	15,7
2019.	115	85	29	7,4	6,4	15,3
2020.	99	73	26	6,4	5,5	13,7
2021.	103	75	27	6,5	5,5	14,1

Izvor: Vlastita obrada autora prema:

https://mint.gov.hr/UserDocsImages//2022_dokumenti//Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf, posjećeno 17. rujna 2022.

²⁰ HGK (2021.), Hrvatsko gospodarstvo 2020. godine, Zagreb, Hrvatska gospodarska komora

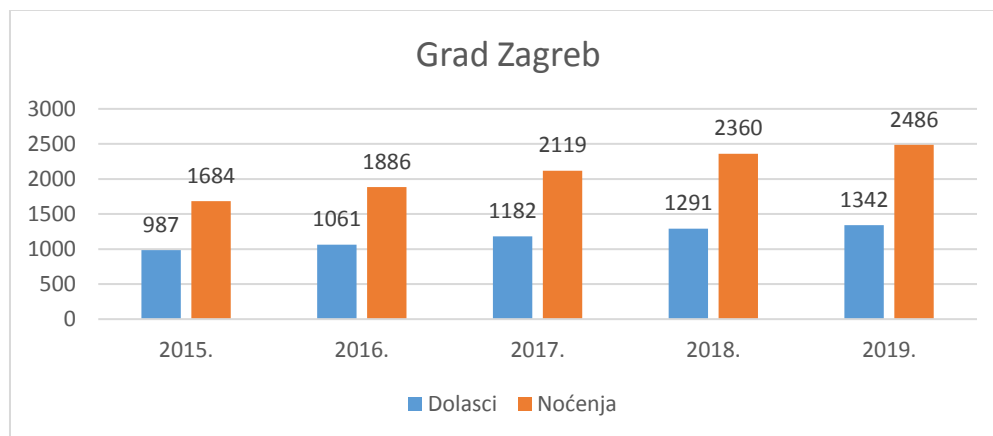
²¹ Ministarstvo turizma (2022.), Turizam u brojkama [e-publikacija], preuzeto s https://mint.gov.hr/UserDocsImages//2022_dokumenti//Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf

Kretanja zaposlenika u turizmu u posljednjih deset godina bilježila su stalan porast iz godine u godinu. Najveći skok zaposlenih u turizmu bio je 2019. godine kao što je već i ranije navedeno. Godine 2020. broj zaposlenih u turizmu je značajno pao što i nije čudno s obzirom na situaciju i zbivanja u protekle dvije godine, međutim vidljivo je kako je već godinu kasnije ponovno zabilježen porast zaposlenih u turizmu što ukazuje za porast dolazaka turista i potražnju.

Turizam je za Republiku Hrvatsku od iznimnog značaja s obzirom da je jedan od glavnih prihoda. Iz godine u godinu svjedoci smo rasta potražnje za Hrvatskom kao turističkom destinacijom, a prema podacima Hrvatske narodne banke, u 2021. godini prihodi od stranih turista iznosili su 9 milijardi i 121 milijun eura, što je u odnosu na isto razdoblje 2020. godine 89% više. U 2020. godini je ostvareno 4 milijarde i 813 milijuna eura, a u 2021. je ostvareno prihoda u vrijednosti od 87% prihoda iz 2019. godine.²²

Kao što je već poznato, najveći dio turističkog prometa Republike Hrvatske ostvaruje se na području regija jadranske Hrvatske. Ujedno je i turizam jadranske Hrvatske razvijeniji od turizma kontinentalne Hrvatske, izuzev Zagreba koji se značajnije razvijao u posljednjih pet godina. U 2019. godini na ovome je području ostvareno 94,55% svih noćenja i 86,49% svih dolazaka.²³ Rast broja dolazaka i noćenja u gradu Zagrebu te jadranskoj regiji prikazan je u niže navedenim grafikonima.

Grafikon 1. Dolasci i noćenja turista u gradu Zagrebu u razdoblju od 2015.-2019.

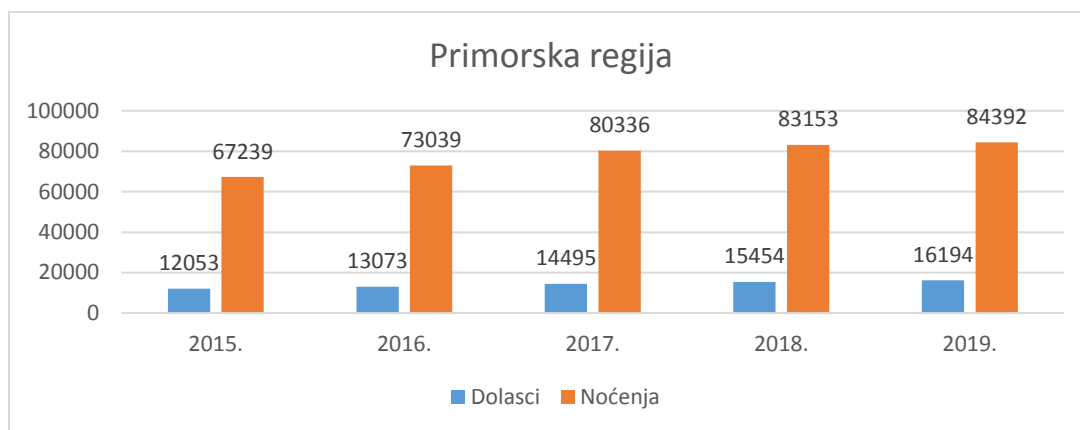

Izvor: Vlastita obrada autora prema: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI 1661.pdf, posjećeno 16. rujna 2022.

²² Ministarstvo turizma i sporta (n.d.), Prihodi od stranih turista u 2021. godini veći od 9 milijardi eura, preuzeto 16. rujna 2022. s <https://mint.gov.hr/vijesti/prihodi-od-stranih-turista-u-2021-godini-veci-od-9-milijardi-eura/22942>

²³ Državni zavod za statistiku (2020.), Turizam u 2019. [e-publikacija], preuzeto s https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI-1661.pdf

Grafikon 2. Dolasci i noćenja turista u primorskoj regiji u razdoblju od 2015.-2019.

Izvor: Vlastita obrada autora prema: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI 1661.pdf, posjećeno 16. rujna 2022.

Turistička se ponuda Republike Hrvatske prije svega temelji na razvedenoj jadranskoj obali koja je pogodna za brojne oblike turizma, kao što su nautički, elitni, gastronomski, obiteljski, zdravstveni itd. Kao i u jadranskoj regiji, tako i u kopненоj, veliko prirodno bogatstvo i stoljetna kulturna baština odlike su turističke ponude. Područje jadranske Hrvatske razvilo se pod utjecajem mediteranske kulture koja se širila prvenstveno pomoću Mletačke Republike. Mnogi su utjecaji doveli do stvaranja jedinstvenih spomenika kulture, običaja i gastronomske ponude koja uvelike pridonosi turističkoj ponudi. Moderna i veoma razvijena infrastruktura cestovnog i zračnog prometa čini Hrvatsku idealnom geostrateškom lokacijom te lako dostupnom europskom tržištu. Glavna emitivna tržišta Hrvatske su srednja i zapadna Europa.

3. REPUBLIKA HRVATSKA KAO CESTOVNA DESTINACIJA

Sama definicija turizma govori koliko su turizam i promet usko povezani s obzirom da činjenicu da je putovanje privremena promjena mjesta boravka za što je potrebno koristiti prijevozno sredstvo. Gradnja prometnica u Hrvatskoj ima dugu tradiciju. Prve moderne ceste izgrađene su već u 18. st., iz unutrašnjosti prema lukama na sjevernom Jadranu, dok je prva željeznička pruga izgrađena 1862., kad je Zagreb povezan ogrankom na prugu Beč–Trst.²⁴ Kao što je već navedeno, postojeća mreža autocesta je dobro razvijena te ima dobru povezanost unutar zemlje što je primarno za turizam Republike Hrvatske s obzirom na činjenicu da je cestovni promet najrazvijeniji.

3.1. Cestovna prometna infrastruktura u Republici Hrvatskoj

Cestovni prijevoz je djelatnost koja se dijeli na gospodarske i negospodarske svrhe te njegov cilj je prijenos robe i putnika svim vrstama cestovnih putova pomoću svim vrstama cestovnih vozila.²⁵ Cestovna prometna infrastruktura je dio kopnene prometne infrastrukture za koju se smatra da je izrazito bitan čimbenik zbog toga što omogućuje prijevoz „od vrata do vrata“ što za drugu kopnenu prometnu infrastrukturu kao što je željeznica, koja nema takvu razvijenu mogućnost ne možemo reći. Prometni pravci većinom ovise o prometnim infrastrukturnama te kao čimbenik budućeg razvijanja je neophodno da sama cestovna prometna infrastruktura bude kvalitetna i razvijena zbog konkurencije u prometnom tržištu.

Kopnene prometnice su ujedno i početak i završetak prometne mreže iz čega proizlazi i nadovezivanje na međunarodne i nacionalne prometne pravce koji su mogućnost privlačenja robnih tokova. Niskogradnja i visokogradnja su vrste objekata koji čine cestovnu infrastrukturu a pod njima spadaju: ceste i ulice s donjim i gornjim ustrojem, nadvožnjaci, podvožnjaci, mostovi, vijadukti, tuneli, poslovne zgrade, parkirališta, kolodvori, prometni znakovi, horizontalna i vertikalna signalizacija i ostatak prometne opreme koja se nalazi na

²⁴ Hrvatska.eu Zemlja i ljudi (b.d.), Geoprometni položaj, preuzeto 17. rujna 2022. s <https://croatia.eu/index.php?view=article&lang=1&id=8>

²⁵ Čovo P., Baričević, H., Vukušić, A. (2009.), Reliability of Technological Parameters in Road Infrastructure Maintenance, *Promet – Traffic&Transportation*, Vol.21., No.3, 199-204.

prometnicama i prometnim objektima te služi sudionicima u prometu.²⁶ Ekonomske, institucionalne i tehničke značajke su dio cestovne infrastrukture, također treba se uzeti u obzir da pri svakoj gradnji prometnica ili pojedinih prometnih objekata uzimaju se velika investicijska sredstva i sama aktivnost treba imati visoki stupanj organizacije. Novoizgrađeni objekti neće samo pridonositi u cestovnoj prometnoj grani i infrastrukturi, nego će i druge prometne grane imati koristi pri odvijanju prometa te generirati potražnju u transportu.

Slika 1. Prometna Mreža RH u koordinaciji s cestovnom prometnom granom

Izvor: Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://mmpi.gov.hr/vijesti-8/ten-t-days-polozaj-hrvatske-u-prometnoj-mrezi-europske-unije/6502>

Kao što je prikazano na slici 1, može se vidjeti kako je većina prometnih mreža unutar RH generirano pomoću cestovne prometne grane na koju se nadovezuju željeznička prometna

²⁶ Baričević, H. (2003.), Promet u turizmu, Visoka škola za turizam, Šibenik, str 33.

grana, morska prometna grana, unutarnji plovni putevi i zračna prometna grana. Ujedno uz nacionalne prometne pravce postoje smjerovi međunarodnih prometnih pravaca odnosno izlazi prema srednjoj Europi i ostalim destinacijama. Pri gradnji dodatnih ili mogućnosti povezivanja ostalih prometnih kapaciteta, koji su većinom tehnički neizvedivi ili investicijski jako skupi, treba voditi računa o izgradnji budućeg ili rekonstrukciji sadašnjeg prometnog kapaciteta iz razloga da ne bi došlo do zakrčenosti ili investicijskih problema bez mogućeg rješenja pri dogradnji.²⁷

3.2. Osnovne značajke objekata cestovne infrastrukture

Održavanje cestovne infrastrukture nakon same izgradnje i korištenja iste jedan je od značajnih ciljeva kod objekata cestovne infrastrukture. Samo održavanje se može podijeliti na redovito, zimsko i investicijsko održavanje cestovnih objekata i prometnica. Redovito samo po sebi govori o tome kako se redovitim održavanjem i poduzimanjem određenih mjera radi sigurnosti brzog, te stalnog odvijanja prometa. S druge strane zimskim se održavanjem podrazumijeva razdoblje gdje treba voditi računa oko zaštite ceste i njene opreme, ali i sudionika u prometu čišćenjem snijega. Investicijsko za razliku od redovnog i zimskog održavanja ima drugačiju prisutnost, koja nije toliko česta. Investicijsko održavanje je najviša razina jednostavne reprodukcije i pojavljuje se u trenutku kada postoje dokazi o nužnosti revitalizacije kolničke konstrukcije. Osnovni razlog za investicijsko održavanje u gradu je:

- Opće stanje koje ne udovoljava kriterijima nosivosti,
- Razina tehnologije provođenja preventivnog održavanja koje rezultira graničnim vrijednostima.²⁸

Kod negativnih značajki možemo navesti posljedice kao što su stvaranje buke i intenzivne vibracija, ispušni plinovi, posljedice prometnih nesreća, loše izvedeni kolodvori gledajući sa građevinske strane. Tome slijedi loše snalaženje u istim, te koncentrirani gospodarski objekti u sklopu cestovne infrastrukture na neprikladnim geoprometnim položajima. Funkcionalna izgradnja cestovne infrastrukture na kojoj se temelji ekonomski utjecaj na povijesni razvitak smatra se izuzetno bitnom značajkom zbog mogućnosti financiranja kapitala prometnih objekata, ali i provođenju transportno-tehnološkog procesa.

²⁷ Šimulčik, D. (1996.), *Ekonomika cestovnog prometa*, FPZ, Zagreb

²⁸ Županović, I. (1985.), *Model održavanja prometnica u gradovima*, FPZ, Zagreb

3.3. Analiza postojećeg stanja prometa na cestovnim prometnicama

Ispravno vrednovanje temelji se na analitičkim postupcima utvrđivanja propusne moći (ponude) i stvarnog učinka (potražnje) u pripadajućem prometno-tehnološkom procesu. Zbog slojevitog razmatranja za područje cestovne infrastrukture smatra se da je temelj za sve propusna moć unutar prometne mreže. Kako bi se povećala tehnička, a ujedno i komercijalna brzina kretanja, treba točno dimenzionirati propusne moći cesta i njezinih čvorišta.²⁹ Na hrvatskim cestama se iz godine u godinu odvija sve veći protok vozila, a to je zahvaljujući što je Hrvatska postala jedna od jačih turističkih destinacija u Europi. Samim time Hrvatska ima veliki tranzit, odnosno ulazak i izlazak u samu zemlju na međunarodnoj razini.

Na povećanje kroz godine utjecao je i domaći tranzit, cestovna vozila unutar istog te registracija novih vozila. Cestovne prometnice su značajne za povezivanje Hrvatske sa Srednjom, Zapadnom i Istočnom Europom, što im omogućuje izlaz na međunarodno tržište ili općenito mogućnost dodatne opcije pri prijevozu tereta i putnika. Ono što čini bitan čimbenik kod cestovne prometne infrastrukture su autoceste koje se spajaju na ostale prometne pravce.

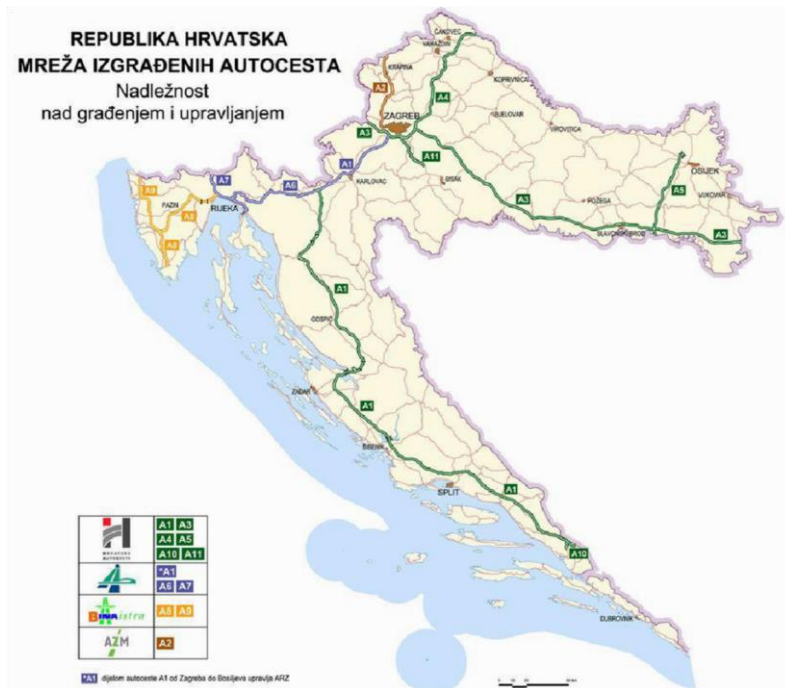
Mreža autocesta i poluautocesta s naplatom iznosi ukupno 1 306,53 km (stanje 2018.), a njima upravljaju i gospodare četiri koncesionara:

- Hrvatske autoceste d.o.o. (918,50 km: A1, A3, A4, A5, A10, A11) ,
- Autocesta Rijeka - Zagreb d.d. (187,03 km: dio A1, A6, A7, Krčki most),
- Bina-Istra d.d. (141 km: A8 i A9)
- Autocesta Zagreb – Macelj d.o.o. (60 km: A2)

Niže navedena slika 2 prikazuje mrežu izgrađenih autocesta u Republici Hrvatskoj.

²⁹ Baričević, H., Dundović, Č. (1997.), Relationship between capacity and performance of the technological transport process, Međunarodno savetovanje o prometnim znanostima, Fakultet za pomorstvo in promet i Slovensko društvo za znanost v prometu, Portorož

Slika 2. Autoceste Hrvatske

Izvor: Večernji list, preuzeto 27. kolovoza 2022. s: <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvatske-autoceste-me-u-najboljima-u-svijetu-1288573>

U Hrvatskoj trenutno postoji 11 autocesta, a to su:

- a) A1 – Zagreb-Bosiljevo-Split-Dubrovnik
- b) A2 – Zagreb-Macelj
- c) A3 – Bregana-Zagreb-Lipovac
- d) A4 – Zagreb-Goričan
- e) A5 – Beli Manastir- Osijek-Svilaj
- f) A6 – Bosiljevo-Orehovica
- g) A7 – Rupa-Rijeka-Križišće
- h) A8 – Istarski Y (Kanafar- Matulji)
- i) A9 – Istarski Y (Kaštel-Pula)
- j) A10 – Granica BiH-Čvor Metković
- k) A11 – Zagreb-Sisak

Ograničenje brzine na autocestama je 130 km/h. Od ukupne duljine mreže 1 228,6 km je cesta s 2×2 traka, 57,1 km s 2×1 trakom te 20,8 km s 2×3 traka. Broj mostova iznosi 219, ukupne

duljine 40,3 km. Duljina zidova za zaštitu od buke je 96,7 km, a izgrađeno je 14 prijelaza za divlje životinje. Na autocestama u Hrvatskoj ukupno je 50 tunela ukupne duljine 49,07 km što iznosi 3,8% ukupne duljine mreže. Dvocijevnih je tunela 45, a jednocijevnih 5. Od uslužnih objekata na autocestama u Hrvatskoj je 75 benzinskih postaja, 124 odmorišta, 86 caffè barova, 26 restorana i 10 hotela. Za osobna vozila postoji 6 746 parkirnih mjesta, a za kamione 2 122. Za sigurnost se brine 27 centara za održavanje i kontrolu prometa, 136 dinamičkih informacijskih tabla, 1 596 nadzornih kamera i 214 ralica.³⁰

Tablica 2. Cestovna infrastruktura na teritoriju RH

Vrsta cesta	Godina						
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
	Duljina cesta u kilometrima						
Autoceste	1310	1310	1310	1310	1310	1310	1316
Brze ceste	82	82	82	82	82	70	60
Državne	6758	6937	6969	7019	7049	7137	7180
Županijske	9640	9504	9521	9545	9523	9456	9422
Lokalne	8998	9003	9022	8817	8831	8846	8494
UKUPNO	26706	26754	26821	26690	26712	26749	26412
Suvremeni kolnik	24384	24487	24603	24654	24795	24888	24721
E-ceste	2251	2251	2255	2255	2255	2255	2242

Izvor: Vlastita obrada autora prema www.dzs.hr, posjećeno 25. kolovoza 2022.

Hrvatske autoceste trenutno prolaze kroz sveobuhvatni proces restrukturiranja i modernizacije poslovanja s ciljem zadržavanja visokih standarda kvalitete i sigurnosti te očuvanja vrijedne cestovne imovine. Iz tablice 2 uočljivo je kako ukupni rast dužine cesta u kilometrima raste iz godinu u godinu sve do 2018. kada se događa pad, a razlog tome je rekonstrukcija lokalnih cesta

³⁰ Wikiwand (b.d), Autoceste u Hrvatskoj, preuzeto 26. kolovoza 2022. s https://www.wikiwand.com/hr/Autoceste_u_Hrvatskoj

i uvrštavanje novih županijskih cesta. Nakon pada 2019. godine ponovno se bilježi rast do 2021. godine.

Valja napomenuti da suvremeni kolnik ima tendenciju stalnog rasta kroz godine te da je zadnja autocesta A1 izgrađena početkom prošlog desetljeća i nakon toga su se samo vršili radovi nastavaka gradnje iste autoceste prema Dubrovniku i mostu Pelješcu. Također, u trenutnom razdoblju se može uočiti dovršavanje radova širenjem dodatnih 2 traka u jednom smjeru A8 autoceste na relaciji Rogovići-tunel Učka i skori završetak radova na bušenju druge cijevi tunela Učka.³¹

Tablica 3. Obujam cestovnog prometa na teritoriju RH prema vrsti vozila (domaća i strana)

Vrsta vozila	Godina							
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	
Osobna vozila	18850	19360	19905	20310	20840	16810	19780	
Autobusi	300	305	320	320	330	210	240	
Motocikli	215	225	235	240	250	220	270	
Teretna vozila	1830	2030	2290	2570	2860	2610	3170	
UKUPNO	21195	21920	22750	23440	24280	19850	23460	

Izvor: Vlastita obrada autora prema www.dzs.hr, posjećeno 25. kolovoza 2022.

Prema obujmu cestovnog prometa RH, podijeljeno prema vrsti vozila, prikazano je od 2015. godine pa sve do 2019. godine konstantni porast zasebnih vrsta vozila i ukupnog broja vozila u cestovnom prometu. U 2020. godini dolazi do naglog pada obujma ukupnog broja vozila u cestovnom prometu te u 2021. godini povratak na stanje iz 2018. godine. Tablica se odnosi na domaća i strana vozila koja su u tranzitu u cestovnom prometu RH i njezine cestovne infrastrukture.

³¹ Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture (b.d.), Radovi na izgradnji druge cijevi tunela Učka dobro napreduju, nakon ljeta 2024. u prometu će biti obje cijevi tunela, preuzeto 16. rujna 2022. s <https://mmpi.gov.hr/vijesti-8/radovi-na-izgradnji-druge-cijevi-tunela-ucka-dobro-napreduju-nakon-ljeta-2024-u-prometu-ce-biti-obje-cijevi-tunela/23425>

4. TURIZAM U UVJETIMA GLOBALNE PANDEMIJE COVID-19

Turizam je aktivnost koja je iz godine u godinu postaja sve atraktivnija. Svjetske turističke destinacije godinama su radile na promocijama i unaprjeđenju svojih ponuda kako bi privukli sve generacije turista. Neovisno o tome da li je riječ o avanturizmu ili s druge strane o opuštanju, svatko je mogao pronaći svoju idealnu destinaciju za odmor, a termini su se popunjavali do godinu dana unaprijed i to sve do početka 2020. godine kada je jedan novi virus „poremetio“ planove te i naše svakodnevne navike. U trenutku kada je stanovništvo naviklo na laku dostupnost svih sadržaja, stigao je period u kojem je sve stalo i ono nekad dostupno postalo je na neki način nedostupno i nedostižno. Osim naših želja i potreba, gospodarstvo je također pretrpjelo značajnu štetu. Kompletnim zatvaranjem gradova stradale su skoro sve grane gospodarstva, a za primjer uzmimo promet koji je od izuzetne važnosti, pritom ne mislimo samo na turizam već i za ostale grane gospodarstva koje su ključne za opstanak te rast BDP-a. Epidemija korona virusa uzrokovala je smanjenje potražnje na svim vrstama prometa, a to su:

- cestovni promet – vidljivo smanjeno prometovanje po autocestama i brzim cestama. Hrvatska ima dobru ponudu autocesta, ali je potražnja za njima manja nego za zemljama koje se nalaze u mediteranskom i kopnenom okruženju te je posljedica gubitak prihoda od kojih se izgrađena infrastruktura autocesta u Hrvatskoj financira u svrhu vraćanja dugova za njihovu izgradnju. U određenim razdobljima godine desila se i potpuna obustava javnog gradskog prijevoza putnika.
- zračni promet – dogodila se potpuna obustava zračnog prometa što je za rezultat imalo zatvaranje zračnih luka te je dovelo mnoge nacionalne prijevoznike u tešku poziciju.
- željeznički promet – u određenom periodu godine dolazi do obustave javnog željezničkog prometa koje se subvencionira od države.
- vodni promet – zaustavljanje riječnog prometa osim prijevoza tereta i funkcioniranje nužnih trajektnih linija prema hrvatskim otocima.³²

Kako je pandemija utjecala na gospodarstvo, analizirat ćemo u sljedećim poglavljima rada na primjeru turističke aktivnosti i prometne povezanosti.

³² Beroš, I., Kos, G. (2020.), Utjecaj pandemije na promet i turizam u Republici Hrvatskoj – bez brojki, preuzeto 27. kolovoza 2022. s http://www.itzg.hr/files/file/RADOVI/2020/COVID-19/Kos-G_Bero%C5%A1-I_2020.pdf

4.1. Pandemija COVID-19

COVID-19 je bolest uzrokovana SARS-CoV-2 (engl. Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus-2) te novi soj korona virusa koji dosad nije bio zabilježen kod ljudi. SARS-CoV-2 je prvi puta zabilježen u Kini krajem 2019. godine. Problem kod ove bolesti je njezina velika zaraznost, odnosno lagan prijenos s osobe na osobu te nepostojanje specifičnog lijeka. Najčešći simptomi ove bolesti su umor, bolovi u mišićima, glavobolja, povišena temperatura, kašalj te u težim slučajevima otežano disanje, upala pluća i sepsa. Uglavnom se prenosi kapljičnim putem odnosno kihanjem i kašljanjem. Također je poznato da je osoba najzaraznija u početku bolesti kada ima izražene simptome, međutim, neki ljudi ga mogu prenijeti i neposredno prije nego se prvi simptomi pojave. Isto tako, većina se bliskih kontakata oboljele osobe zarazi unutar prvih pet dana od pojave simptoma u te oboljele osobe. Prijenos virusa može se dogoditi i kod osoba koje nisu razvile simptome bolesti, to su takozvani asimptomatski slučajevi. Zaraznost se smanjuje nakon određenog broja dana te od pojave simptoma do sada nije uspješno izoliran živi virus iz uzoraka gornjih dišnih puteva nakon dva tjedna bolesti, iako tada nalaz PCR testa može biti pozitivan. Razlog tome je što navedeno PCR molekularno testiranje otkriva virusni genetski materijal, što nužno ne znači da je u tijelu prisutan živi virus.³³ Isto tako, osobe koje su bile u bliskom kontaktu s oboljelom osobom dužne su provesti određeni broj dana u samoizolaciji.³⁴ Upravo su se iz tog razloga razvile brojne mjere zaštite koje su se s vremenom mijenjale ovisno o situaciji.

4.2. Zaštitne mjere

Prvi slučaj bolesti COVID-19 u Hrvatskoj je zabilježen 26. veljače 2020. godine, a radi se o osobi koja je virus donijela povratkom iz Italije. Zatim, 9. ožujka 2020. godine Hrvatska uvodi četrnaestodnevnu karantenu koja se odnosi na sve osobe koje su ušle u Hrvatsku iz Italije, Irana, Kine te Južne Koreje.³⁵ Dva dana kasnije je proglašena epidemija bolesti COVID-19 u Republici Hrvatskoj, a 16. ožujka 2020. godine Vlada Republike Hrvatske donosi odluku o

³³ Hrvatski zavod za javno zdravstvo (b.d.), preuzeto 25. kolovoza 2022. s <https://www.hzjz.hr/>

³⁴ Koronavirus (b.d.), Info o Covid-19, preuzeto 25. kolovoza 2022. s <https://www.koronavirus.hr/o-covidu/755>

³⁵ Ministarstvo unutarnjih poslova (b.d.), Priopćenje za medije Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske od 14. ožujka 2020. u 18:30 sati, preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://civilna-zastita.gov.hr/vijesti/priopcenje-za-medije-stozera-civilne-zastite-republike-hrvatske-od-14-ozujka-2020-u-18-30-sati/2257>

obustavi nastave u obrazovnim ustanovama i zatvaranju dječjih vrtića. Tri dana kasnije uslijedilo je 66 novih mjera Stožera civilne zaštite u svrhu sprječavanja širenja novonastalog virusa. Svaka mjera na različiti način, direktno ili indirektno, utječe na različite segmente. Neke od mjera bile su: zabrana međudržavnih kretanja, javnih okupljanja, obustavljen rad škola stranih jezika, autoškola, sportskih centara, ugostiteljskih objekata i slično. Također inzistira se na pojačanoj higijeni ruku i prostora, fizičkom razmaku među osobama, nošenju medicinskih zaštitnih maski koje smanjuju rizik prijenosa virusa kapljičnim putem tijekom govora, kihanja, kašljanja i slično.³⁶

Covid pozitivne osobe i njihovi bliski kontakti, kao što je već spomenuto, dužne su provesti deset do četrnaest dana u samoizolaciji. Od tada nadalje, mjere su se postepeno mijenjale i prilagođavale trenutnoj situaciji. Dana 21. prosinca 2020. godine odobreno je prvo cjepivo na području Europske unije. Zatim su odobrena još tri cjepiva različitih proizvođača.³⁷ Iako su zaštitne mjere pridonijele suzbijanju širenja virusa, znatno su otežale uvjete putovanja. Naime, pojavila se diskriminacija određenih putnika, odnosno u određenim je državama došlo do zabrane ulaska stanovnicima pojedinih zemalja. Isto tako, ovisno o epidemiološkoj situaciji, konstantno se mijenjaju uvjeti ulaska u pojedinu državu. U 2021. godini kreće proces cijepljenja pučanstva u cijelom svijetu što dovodi do ponovnog pokretanja svih gospodarskih djelatnosti i turizma. Tijekom 2021. i 2022. godine, u svakoj se zemlji postavljaju mjere za borbu protiv COVID-19 pandemije te tijekom tih godina dolazi do određenog oporavka u turizmu.

4.3. Utjecaj pandemije i posljedice zaštitnih mjera

U 2019. godini turizam je u Republici Hrvatskoj ostvario 19,4% ukupnog BDP-a, a u 2020. godini samo 9,8% i to u okolnostima snažnog BDP-a. Naime, devizni je prihod od turizma u 2020. godini iznosio samo 4,8 milijardi eura, što je 54,3% manje nego u 2019. godini te je isto tako apsolutno najniži još od 2004. godine.³⁸ Jedna od promjena uzrokovanih ovom pandemijom i samom bolesti, bilo je i znatno smanjenje u broju ostvarenih dolazaka i noćenja. U 2020. godini u cijeloj Hrvatskoj došlo je do pada u broju dolazaka domaćih i inozemnih

³⁶ Vlada Republike Hrvatske (b.d.), preuzeto 27. kolovoza 2022. s: <https://vlada.gov.hr/>

³⁷ Halmed (b.d.), preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://www.halmed.hr/>

³⁸ HGK (2021.), Hrvatsko gospodarstvo 2020. godine [e-publikacija], preuzeto s <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2020-web6107a81e2f243.pdf>

gostiju za čak 64,22% u odnosu na prethodnu godinu. Broj ostvarenih noćenja u komercijalnim objektima bio je najniži još od 2000. godine. Za usporedbu, godišnji pad noćenja je posljednji put zabilježen 2009. godine, kada je iznosio tek 1,2%, a veći je pad zabilježen samo ratne 1991. godine, kada je iznosio čak 80%.³⁹ Više o promjenama u broju dolazaka i noćenja, kako inozemnih tako i domaćih turista, govorit će se u narednim poglavljima.

Zbog izrazite sezonalnosti u turizmu Republike Hrvatske, srpanj i kolovoz su dva mjeseca od izrazite važnosti jer se tada ostvaruje oko 70% ukupnih godišnjih noćenja inozemnih turista. Omjer ostvarenih noćenja domaćih i stranih turista je tada inače veći kod inozemnih turista koji ostvare i do petnaest puta više noćenja od domaćih turista. O razlici broja ostvarenih noćenja inozemnih i domaćih turista u pandemijskom razdoblju bit će riječi u daljnjim poglavljima ovoga rada. Pandemija je, kako nacionalni tako i svjetski problem, pokazala koliko je turizam snažno ovisan i povezan sa zdravstvenim prilikama ne samo na lokalnoj i regionalnoj razini, već i na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zbog svoje interdisciplinarne dimenzije, turizam se više ili manje analizirao, odnosno prikazivao kroz utjecaj i povezanost koju ima s ekonomijom, gospodarstvom, prometom, pravom, okolišem, arhitekturom, prostornim planiranjem i slično. Sada, pojavom pandemije bolesti COVID-19 vidljiva je njegova, može se reći, zanemarena dimenzija, a to je zdravstvena sigurnost. U turizmu zdravstvena sigurnost ovisi o organizaciji lokalnog, regionalnog i nacionalnog zdravstvenog sustava, ali i onih indirektno povezanih sa zdravstvom (civilna zaštita, projektiranje, izvođenje i slično). Također je iznimno bitno praćenje različitih zdravstvenih podataka.⁴⁰

Zaštitne mjere, koje države diljem svijeta donose u cilju sprječavanja širenja bolesti, rezultirale su padom broja inozemnih i domaćih turista, no u određenim je mjesecima došlo i do rasta broja putovanja domaćih turista unutar države. Vidljivo je da zdravstvena sigurnost, uz klasične motive putovanja, u novim uvjetima postaje iznimno važan faktor prilikom donošenja odluke o turističkom putovanju i odabiru destinacije. Pravovremene zaštitne mjere nacionalnog stožera civilne zaštite utjecale su na percepciju sigurnosti turista u Republici Hrvatskoj za vrijeme pandemije te su ublažile drastičan pad turističkog prometa u Republici Hrvatskoj u 2020. godini. Također, testiranje na samu bolest je postalo od iznimne važnosti. Ono se provodi kako bi se potvrdila infekcija kod osobe sa simptomima te kako bi se oboljela osoba što prije mogla

³⁹ Zubak, D., Hanzl, Ž., (2021.), Hrvatsko gospodarstvo 2020. godine, Hrvatska gospodarsk [e-publikacija], preuzeto s <https://hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2020-web6107a81e2f243.pdf>

⁴⁰ Čorak, S., Gjurašić, M. (2021.), Covid 19: Prijetnja i prilika za turizam, preuzeto s http://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/2021_e-knjiga_COVID-19_-_prijetnja-i-prilika-za-HR-turizam.pdf

liječiti te izolirati od drugih. Sve se to poduzima sa svrhom što ranijeg sprječavanja daljnjeg širenja virusa. Za međunarodni prelazak granica svaka država ima vlastite zahtjeve koji se mijenjaju ovisno o trenutnoj situaciji, a neki od zahtjeva su negativan PCR ili brzi antigenski test, potvrda o cijepljenju te potvrda o preboljenju.⁴¹ Samim time dolazi do novih izazova na globalnoj razini. Stroge mjere zaštite utječu ne samo na turizam, već i na ekonomiju, pravo, poljoprivredu, zdravstvo, prihvatni kapacitet, promet, sport, kulturu i slično. Također, za na primjer hotele, bazene, dvorane, stadione, kazališta, kafiće, restorane i ostale ugostiteljske objekte pa čak i za plaže. S obzirom na mobilnost turista i želje za mijenjanjem destinacije postavlja se pitanje prava na kretanje i praćenje kretanja. Kako bi se omogućila zdravstvena sigurnost postavlja se pitanje na koji način usmjeravati kretanja turista unutar i van destinacije. Potrebno je bilo i organizirati moguće samoizolacije u hotelima, apartmanima, dvoranama, bolnicama i slično. Neki su aerodromi i hoteli počeli nuditi uslugu testiranja na bolest COVID-19 u njihovim prostorima kako bi pružili dodatnu sigurnost gostima te kako bi povećali vlastiti promet.

Kao pravni faktor, postavlja se pitanje o zbrinjavanju domaćih i inozemnih turista koji su se za vrijeme izbijanja pandemije zatekli izvan mjesta prebivališta ili napustili svoju zemlju kako bi izbjegli pandemiju, a posjeduju nekretnine ili pokretnine (mobilne kućice, plovila i slično) izvan mjesta prebivališta. Već samo ovih nekoliko činjenica prikazuje kako se u turizmu planiranje i provedba zdravstvene sigurnosti suočavaju s brojnim izazovima te kako osmišljavanje rješenja na ovakvu situaciju zahtijeva stručna znanja koja se temelje na istraživanjima i iskustvima.⁴²

4.4. Stanje u turizmu Republike Hrvatske prije i za vrijeme pandemije COVID-19

Globalna pandemija pogodila je turizam na svjetskoj razini, a posljedice potpunog zatvaranja nisu zaobišle ni Republiku Hrvatsku.

⁴¹ Europska komisija (b.d.), EU digitalna COVID potvrda, cijepljenje i ograničenja putovanja, preuzeto 27. kolovoza 2022. s https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/movement-and-residence/eu-digital-covid-certificate-vaccinations-and-travel-restrictions_hr

⁴² Ćorak, S., Gjurašić, M. (2021.), Covid 19: Prijetnja i prilika za turizam, preuzeto s http://www.iztzg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/2021_e-knjiga_COVID-19_-_prijetnja-i-prilika-za-HR-turizam.pdf

Dolasci i noćenja su jedni od najključnijih pokazatelja prometa u turizmu. Putem broja ostvarenih dolazaka i noćenja može se vidjeti količina turista koji su posjetili Republiku Hrvatsku u određenom periodu. Također se može pratiti promet i razliku između broja domaćih i inozemnih turista. U 2020. godini, kao posljedica pandemije prouzročene bolešću COVID-19, broj noćenja turista vratio se na razinu od prije dvadeset godina.⁴³

U tablici broj 4 prikazan je broj dolazaka domaćih i inozemnih gostiju u Republici Hrvatskoj, u 2020. godini u usporedbi s 2019. godinom. Ukupan broj dolazaka gostiju u Republiku Hrvatsku 2019. godine iznosio je 19 566 146, dok je u 2020. godini taj broj iznosio samo 7 001 128. Ovi podaci govore da je u 2020. godini došlo do pada u broju dolazaka za čak 64,22 % u odnosu na 2019. godinu. U komercijalnim je smještajnim objektima (hoteli, apartmani, hosteli, kampovi, odmarališta...) u 2020. godini ukupno ostvareno oko četrdeset milijuna noćenja turista, što je 55,3% manje noćenja u odnosu na 2019. godinu.⁴⁴ Također, korisno je obratiti pažnju, odnosno izračunati promjenu u broju dolazaka domaćih i inozemnih gostiju te vidjeti razliku između njih. Broj dolazaka domaćih gostiju je u Republici Hrvatskoj u 2019. godini iznosio 2 212 658, dok je isti taj broj u 2020. godini iznosio 1 455 849.⁴⁵ Može se zaključiti da je u Republici Hrvatskoj u 2020. godini, u broju dolazaka domaćih gostiju, došlo do pada od 34,2% u odnosu na prethodnu godinu.

Iako je domaćim gostima odlazak na željenu destinaciju unutar granica Republike Hrvatske puno jednostavniji nego inozemnim gostima, ipak je došlo do pada u broju noćenja zbog zaštitnih mjera koje su se odnosile na zabranu kretanja među županijama te zbog samog straha od zaraze virusom. Također je vidljiva promjena u broju dolazaka inozemnih gostiju. U 2019. godini broj dolazaka inozemnih gostiju u Republiku Hrvatsku iznosio je 17 353 488, a u 2020. godini on je iznosio 5 545 279.⁴⁶ Može se primijetiti da je u Republici Hrvatskoj u broju dolazaka inozemnih turista u 2020. godini došlo do pada od čak 68,05% u odnosu na prethodnu godinu. Razlog je ponovo zabrana kretanja, odnosno zatvaranje granica u cilju suzbijanja širenja zaraze.

⁴³ Državni zavod za statistiku (b.d.), Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, preuzeto 28. kolovoza 2022. s https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja_2020.html

⁴⁴ Teb poslovno savjetovanje (b.d.), Prema fizičkim pokazateljima turizma Hrvatska je u 2020. godini na razini 1976. i 2001., preuzeto 28. kolovoza 2022. s <https://www.teb.hr/novosti/2021/prema-fizickim-pokazateljima-turizma-hvatska-je-u-2020-godini-na-razini-1976-i-2001/>

⁴⁵ Državni zavod za statistiku (b.d.), preuzeto 28. kolovoza 2022. s www.dzs.hr

⁴⁶ Državni zavod za statistiku (b.d.), preuzeto 28. kolovoza 2022. s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-03-02_01_2020.htm

U tablici 4 prikazani su podaci dolazaka domaćih i inozemnih gostiju po mjesecima. Ne računajući siječanj i veljaču jer je pandemija započela tek u ožujku, vidljivo je da u broju dolazaka inozemnih gostiju uopće nije došlo do rasta. S druge strane, u broju dolazaka domaćih gostiju primjećuje se rast u kolovozu 2020. godine u usporedbi s kolovozom 2019. godine. Naime, došlo je do rasta od 18,89% u odnosu na prethodnu godinu. To objašnjava činjenica da je kolovoz najpopularniji mjesec za odlazak na odmor među Hrvatima te da su u 2020. godini za svoju destinaciju odmora ljudi više birali hrvatske gradove od inozemstva zbog zatvaranja granica te samog straha od virusa.⁴⁷

Tablica 4. Dolasci gostiju u Republici Hrvatskoj

	2019.		2020.	
	Domaći	Inozemni	Domaći	Inozemni
Siječanj	87 799	119 844	97 195	122 538
Veljača	94 031	170 453	106 731	172 010
Ožujak	131 038	318 582	43 261	61 130
Travanj	172 287	933 712	1 483	758
Svibanj	215 281	1 353 990	30 501	31 548
Lipanj	248 468	2 672 923	156 189	641 516
Srpanj	292 280	4 033 406	277 404	1 968 427
Kolovoz	346 667	4 365 372	412 158	2 055 799
Rujan	175 667	1 994 946	133 333	354 879
Listopad	181 650	894 666	95 791	88 802
Studeni	134 774	256 168	55 042	32 182
Prosinac	132 774	239 426	46 770	15 690
UKUPNO:	2 212 658	17 353 488	1 455 849	5 545 279
UKUPNO:			7 001 128	

Izvor: Vlastita obrada autora prema <https://www.dzs.hr/>, posjećeno 20. kolovoza 2022.

⁴⁷ Državni zavod za statistiku (b.d.), preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://www.dzs.hr/>

U tablici broj 5 prikazan je broj ostvarenih noćenja domaćih i inozemnih turista u Republici Hrvatskoj, u 2020. godini u usporedbi s 2019. godinom. Ukupan broj ostvarenih noćenja turista u Republici Hrvatskoj 2019. godine iznosio je 91 242 931, dok je u 2020. godini taj broj iznosio samo 40 794 455. Ovi podaci govore da je u 2020. godini došlo do pada u broju ukupnih noćenja za znatnih 55,29% u odnosu na 2019. godinu. Od toga se mogu razdvojiti rezultati ostvarenih noćenja domaćih i inozemnih turista. Broj ostvarenih noćenja domaćih turista je u Republici Hrvatskoj u 2019. godini iznosio 7 095 300, dok je isti taj rezultat za 2020. godinu iznosio 5 415 391. Može se zaključiti da je u Republici Hrvatskoj u 2020. godini u broju ostvarenih noćenja domaćih gostiju došlo do pada od 23,68% u odnosu na prethodnu godinu. Zanimljivo je primijetiti da se broj dolazaka domaćih gostiju smanjio za 34,2% u odnosu na prethodnu godinu, što je manje nego pad u broju ostvarenih noćenja koji je iznosio 23,68%. To pokazuje da su se turisti duže zadržavali na odabranim lokacijama kako bi poštovali propisane zaštitne mjere te kako bi sami sebi pojednostavili putovanje koje su im te mjere otežavale. Također je vidljiva promjena u broju ostvarenih noćenja inozemnih turista. U 2019. godini broj ostvarenih noćenja inozemnih turista u Republici Hrvatskoj iznosio je 84 147 631, a u 2020. godini on je iznosio 35 379 064. Može se primijetiti da je u Republici Hrvatskoj u broju ostvarenih noćenja inozemnih turista, u 2020. godini došlo do pada od čak 57,96% u odnosu na prethodnu godinu.

Kao i kod domaćih turista veći pad u broju dolazaka nego u broju ostvarenih noćenja vidljiv je i kod inozemnih turista gdje je pad u broju dolazaka iznosio 68,05% u odnosu na prethodnu godinu isto kao što se broj dolazaka domaćih turista u kolovozu 2020. godine povećao u odnosu na kolovoz 2019. godine - povećao se i broj ostvarenih noćenja. Naime, u kolovozu 2020. godine u Republici Hrvatskoj došlo je do rasta po broju ostvarenih noćenja domaćih turista za 16,33% u odnosu na prethodnu godinu, dok broj inozemnih turista i dalje nije prešao brojke iz 2019. godine.⁴⁸ Ovi rezultati ukazuju na mogućnost daljnjeg razvitka domaćeg turizma te potencijalno produženja sezone.

⁴⁸ Državni zavod za statistiku (b.d.), preuzeto 28. kolovoza 2022. s <https://www.dzs.hr/>

Tablica 5. Noćenja turista u Republici Hrvatskoj

	2019.		2020.	
	Domaći	Inozemni	Domaći	Inozemni
Siječanj	208 406	296 028	223 590	321 170
Veljača	192 967	356 646	214 816	395 675
Ožujak	270 716	673 000	105 928	183 693
Travanj	392 613	2 582 833	8 062	26 001
Svibanj	485 808	4 430 806	65 803	101 172
Lipanj	811 442	12 205 390	456 937	3 131 747
Srpanj	1 449 132	24 073 548	1 324 271	13 341 772
Kolovoz	1 866 598	25 904 762	2 171 352	14 525 909
Rujan	504 762	9 860 999	409 387	2 716 678
Listopad	386 430	2 694 040	211 064	406 863
Studeni	271 646	547 620	122 388	146 210
Prosinac	254 780	521 959	101 793	82 174
UKUPNO:	7 095 300	84 147 631	5 415 391	35 379 064
UKUPNO:	91 242 931		40 794 455	

Izvor: Vlastita obrada autora prema <https://www.dzs.hr/>, posjećeno 20. kolovoza 2022.

Prema izvučenim podacima za ljeto 2021. godine (od 1. lipnja – 30. rujna), u Republici Hrvatskoj je ostvareno ukupno 58 500 000 noćenja. Od toga su samo 5 400 000 noćenja ostvarili domaći turisti, a ostatak inozemni turisti. S obzirom da su domaći turisti u 2020. godini ostvarili 4 361 947 noćenja, može se zaključiti da je u prometu domaćih turista u 2021. godini došlo do rasta 23,80%. Također, ostvareno je 1 200 000 dolazaka domaćih gostiju, dok su inozemni gosti ostvarili čak 9 500 000 dolazaka. Uvođenje zaštitnih mjera dovelo je do još veće sezonalnosti hrvatskog turizma, a to potvrđuje podatak da je u ljetnim mjesecima 2021. godine ostvareno čak 90% ukupnih noćenja iste godine.⁴⁹

⁴⁹ Turistička statistika (b.d.), Međunarodna statistika: Zemlje europskog dijela mediterana, preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://my.visme.co/view/g7ynvvo6-meunardna-statistika-zemljeeuropskog-dijela-mediterana>

4.5. Cestovni promet u RH za vrijeme pandemije

Globalna zdravstvena ugroza – COVID - 19, ugrožava živote ljudi i društvo u cjelini i bez presedana je u dosadašnjoj povijesti. Turizam i promet su među aktivnostima koje su najviše pogođeni ovom krizom, a s obzirom na milijune radnih mjesta koja su ugrožena, turizmu su potrebna i podrška i nova rješenja. Iz dosadašnjih iskustava (financijska kriza 2009. i teroristički napadi na WTC 2001.) vidljivo je kako se turizam ima sposobnost oporaviti, te uslijed višestrukog utjecaja (multiplikativni efekt turizma) na druge subjekte s kojima je u vezi, može postati predvodnik globalnog oporavaka i razvoja (2013. - 2019.). Za turizam neophodni su socijalni kontakti, kretanje ljudi i boravak u pojedinim slučajevima potpuno novoj i nepoznatoj sredini. Mjere koje prelaze nacionalne granice, koje su mnoge države donijele u cilju zaštite stanovništva od zaraze, (zatvaranje gradova, regija i zemalja, ograničenja i zabrana putovanja) dovele su do potpunog zaustavljanja (kolapsa) turističkog sustava. UNWTO je objavio procjenu o padu dolazaka stranih turista za 60,0% - 80,0%.⁵⁰ Pandemija COVID-19 je prema ocjeni jedne od najranijih studija o turizmu i COVID-19, objavljenih u okviru UNWTO-a, izazvala za turizam do sada neviđene globalne poremećaje i katastrofu. Prema ocjeni Hallkona i suradnika (2020.)...pandemija COVID-19 uništila je sektor turizma u 2020.“⁵¹ Na globalnoj razini, smetnje u planiranju putovanja predstavljaju zaključavanje (engl: lockdown), zabranu avionskih letova i zatvaranje granica. Ograničenja nametnuta sredinom 2020. kada su međunarodna putovanja bila gotovo u potpunosti zaustavljena (ožujak, travanj i svibanj 2020.) rezultirala su drastičnim smanjenjem dolazaka stranih turista. Onemogućavanjem prometa zbog uspostave epidemioloških mjera usmjerenih na suzbijanje brzog širenja bolesti, prekinuta je stalna povezanost emitivnih i receptivnih turističkih regija, a turističke destinacije su postale sve teže dostupne ili nisu bile uopće dostupne. Smanjena je čak i sloboda kretanja građana unutar nacionalnih država (po regijama i gradovima), što je dovelo do smanjenja domaće turističke potražnje.

Pandemija je smanjila broj putovanja na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom cestarine. Popratni uslužni objekti koji su u privatnim koncesijama također su pretrpjeli gubitke.

⁵⁰ UNWTO (2020.), Priorities for Global Tourism Recovery [e-publikacija], preuzeto s <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-05/UNWTO-Priorities-for-GlobalTourism-Recovery.pdf>

⁵¹ Hallkona, M., Scott, D., Gössling, S. (2020.), Pandemics, transformations and tourism: be careful what you wish, preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616688.2020.1759131>

Smanjenje ili zaustavljanje putničkog prometa na gradskim javnim cestama također je posljedica COVID-19 pandemije. Autoceste ostvaruje većinu prihoda tijekom turističke sezone, na kojima prometuje većina stranih gostiju koji dolaze iz zemalja u okruženju Republike Hrvatske. Hrvatske autoceste imaju dobru ponudu, ali je potražnja na njima manja nego u zemljama u mediteranskom i kopnenom okruženju, posljedica je gubitak prihoda od kojih se izgrađena infrastruktura autocesta u hrvatskoj financira u svrhu vraćanja zaduženja za njihovu izgradnju i pokrivanja operativnih troškova.⁵²

Bitno je napomenuti kako ograničenja putovanja nisu samo utjecala na prihod turizma već i na prihode tvrtki koje se bave prijevozom i transportom. Uslijed nedostatka posla odnosno potrebe za određenim vrstama prijevoza, plaće radnika znatno su smanjenje, a neke tvrtke su bile „prisiljene“ zatvoriti svoje poslovanje zbog bankrota što je rezultiralo i pojačanom nezaposlenosti. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, prosječan broj nezaposlenih povećao se sa 128 650 u 2019. na 150 824 u 2020. što je povećanje od 17,2%, a istodobno se povećao broj nezaposlenih i žena (16,9%) i muškaraca (17,7%).⁵³

Povećana nezaposlenost, mjere, povećana količina rada od kuće te zatvaranja ustanova i raznih događanja rezultirala su smanjenom potražnjom za prijevozom, a uvođenje mjera i Covid potvrda smanjila su turistička putovanja diljem svijeta.

Osim noćenja turista, jedan od glavnih pokazatelja dolazaka istih je i granični promet vozila i putnika. U niže navedenoj tablici prikazat ćemo promet vozila i putnika u nekoliko segmenata i to za dolaske u rekordnoj 2019. i pandemijskoj 2020. godini.

⁵² Krasić, D. (2020.), Pandemija – turizam – promet [e-publikacija], preuzeto 27. kolovoza 2022. s http://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/2020/COVID-19/Krasi%C4%87-D_2020.pdf

⁵³ HZZ (2021.), Godišnjak 2020. [e-publikacija], preuzeto 16. rujna 2022. s https://www.hzz.hr/content/stats/HZZ_Godisnjak_2020_lipanj-2021.pdf

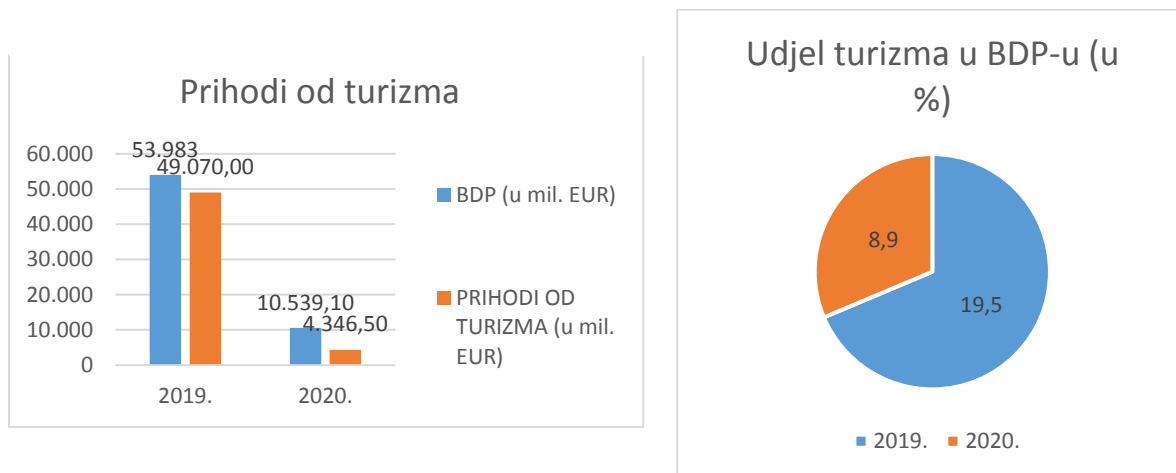
Tablica 6. Granični promet vozila i putnika (u 000)

ULAZ									
	Ukupno		Indeks 2020/2019	Domaći		Indeks 2020/2019	Strani		Indeks 2020/2019
	2019.	2020.		2019.	2020.		2019.	2020.	
Vozila	26 882	13 296	49,5	8 868	5 105	57,6	18 014	8 191	45,5
Osobna	26 552	13 207	49,7	8 769	5 082	58,0	17 783	8 125	45,7
Autobusi	330	89	27,0	99	23	23,2	231	66	28,6
Putnici	83 021	33 827	40,7	24 120	12 433	51,5	58 901	21 394	36,3
Cestovni granični promet	76 124	32 789	43,1	23 012	12 156	52,8	53 112	20 633	38,8
Željeznički granični promet	248	77	31,0	47	16	34,0	201	61	30,3
Riječni granični promet	59	2	3,4	1	0	0	58	2	3,4
Pomorski granični promet	1 525	45	3,0	296	7	2,4	1 229	38	3,1
Zračni granični promet	5 065	914	18,0	764	254	33,2	4 301	660	15,3

Izvor: Vlastita obrada autora prema: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske
https://www.htz.hr/sites/default/files/202106/HTZ%20TUB%20HR_%202020_0.pdf,
 posjećeno 16. rujna 2022.

U gore navedenoj tablici vidljivo je kako turisti najviše dolaze cestovnim graničnim prometom iza kojeg slijedi zračni promet. U rekordnoj 2019. godini cestovnim prometom stiglo je 76 124 turista, a od kojih je više od 65% stranih, odnosno 53 112 turista. Kako je turizam usko povezan s prometom najbolje pokazuje dolazak, kako domaćih tako i stranih turista u 2020. godini. Ukupan broj vozila u 2019. iznosio je 26 882 dok se godinu kasnije broj vozila smanjio za 50%. Broj inozemnih vozila u odnosu na 2019. bio je manji za 9 823 vozila. Smanjen broj dolazaka turista, prema podacima Hrvatske narodne banke automatski je doveo i do pada prihoda od turizma i BDP-a što je vidljivo u niže navedenom grafikonu.

Grafikon 3. Prihodi od turizma

Izvor: Vlastita obrada autora prema: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske: Turizam u brojkama 2020., dostupno na:

https://www.htz.hr/sites/default/files/202106/HTZ%20TUB%20HR_%202020_0.pdf

Iako je zabilježen pad dolazaka turista te i pad prihoda od turizma, možemo reći kako je Republika Hrvatska ostvarila dolazaka i više od očekivanog što možemo zahvaliti dobrom položaju te dobroj povezanosti sa susjednim zemljama.

5. ZAKLJUČAK

Pandemijska godina 2020. donijela je enormne promjene u području turizma. Temeljni razlog tome je ograničenje kretanja koje je bilo prisutno, karantene, otkazivanje letova i slično. Kada su ograničenja kretanja popustila turisti su se usmjerili prema onim destinacijama koje su bliže, odnosno prema cestovnim destinacijama s obzirom da je problematika bila ponajviše vezana uz zrakoplovne kompanije. Isto tako naglasak na cestovni turizam i bliže destinacije posebno je naglašen zbog problematike ponovnih zatvaranja. Tu su ujedno i tražene propusnice u obliku COVID negativnih potvrda i putovnica kako bi se tranzit mogao obavljati na što jednostavniji način. Temeljni cilj ovog rada bilo je prikazati Republiku Hrvatsku kao cestovnu destinaciju. Promet kao takav vrlo je bitan za sve grane gospodarstva i za normalno obavljanje životnih potreba stoga možemo reći kako i u turizmu ima vrlo bitnu ulogu. Kad bi sagledali značaj prometa u turizmu, on nam omogućava te i na posljertku olakšava put do turističke destinacije. Gledajući cestovni prijevoz u Republici Hrvatskoj, možemo reći kako on ima vrlo jasnu i bitnu ulogu u pogledu turizma. Republika Hrvatska broji 11 autocesta te velik broj županijskih i lokalnih cesta koje izvrsno povezuju cijeli teritorij zemlje sa glavnim graničnim prijelazima što omogućava lakši dolazak turista do željene destinacije. Imajući u vidu da najveći broj turista upravo dolazi cestovnim putem, iz godine u godinu radi se na poboljšanju i kvaliteti cestovne infrastrukture. S obzirom na događanja i smanjen broj turista uslijed pandemije korona virusa, možemo reći kako je Republika Hrvatska, iako je osjetila pad u broju dolazaka, svejedno ostvarila zavidan broj noćenja u odnosu na druge zemlje te u ovom trenutku možemo zaključiti kako je za isto od izuzetne važnosti bila dobra povezanost cestovne infrastrukture sa susjednim zemljama. Zbog svog specifičnog položaja najveći broj posjetitelja stigao je iz susjednih zemalja i zemalja poput Njemačke, Češke i drugih. Temeljni razlog tome je osim blizine destinacije, tj. povezanosti prometnom infrastrukturom kao ujedno i promocijom sigurne destinacije i činjenica kako je velik broj letova te organiziranih putovanja bio obustavljen pa je najveći broj posjetitelja stigao osobnim automobilom. Bitno je napomenuti i da je promoviranje sigurne destinacije, pridržavanje mjera i osiguranje punktnih točaka testiranja svakako doprinijelo ostvarenju nešto bolje sezone nego što je bilo očekivano. Svakako je važno naglasiti kako trenutna situacija nije jednaka kao svih prethodnih godina i kako zbog pandemije nije moguće niti očekivati da će tako biti. Iz tog razloga sve zemlje su usmjerene prema politici cijepljenja kako bi se svijet vratio u „normalno“ stanje, odnosno stanje prije korona virusa.

6. LITERATURA

Knjige:

1. Baričević, H. (2003.), Promet u turizmu, Visoka škola za turizam, Šibenik
2. Baričević, H., Dundović, Č. (1997.), Relationship between capacity and performance of the technological transport process, Međunarodno savetovanje o prometnim znanostima, Fakultet za pomorstvo in promet i Slovensko društvo za znanost v prometu, Portorož
3. Čavlek, N. i Bartoluci M., Prebežac D., Kesar O. (2011.), Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb: Školska knjiga
4. Čavlek, N., Vukonić, B. (2001.), Rječnik turizma. Zagreb: Masmedia
5. Čorak, S., Gjurašić, M. (2021.), Covid 19: Prijetnja i prilika za turizam, preuzeto s http://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/2021_e-knjiga_COVID-19_-_prijetnja-i-prilika-za-HR-turizam.pdf
6. Dulčić, A. (2001.), Upravljanje razvojem turizma, Zagreb: Mate do.o.
7. HGK (2021.), Hrvatsko gospodarstvo 2020. godine, Zagreb, Hrvatska gospodarska komora
8. Kušen, E. (2002.), Turistička atrakcijska osnova. Zagreb: Institut za turizam
9. Page, S. (2019.), Tourism management – 6th edition. Oxfordshire: Routledge.
10. Petrić, L. (2014.), Uvod u turizam, Split: Ekonomski fakultet u Splitu
11. Richards, B. (1997.), Marketing turističkih atrakcija, festivala i posebnih događanja, Zagreb: Potecon
12. Šimulčik, D. (1996.), Ekonomika cestovnog prometa, FPZ, Zagreb
13. Zubak, D., Hanzl, Ž. (2021.), Hrvatsko gospodarstvo 2020. godine, Zagreb: HGK
14. Županović, I. (1985.), Model održavanja prometnica u gradovima, FPZ, Zagreb

Znanstveni časopisi:

1. Cianga, N i Sorocovschi, V. (2017). The impact of tourism activities. A point of view. Risks and Catastrophes Journal, 20(1), 25-40.
2. Čovo P., Baričević, H., Vukušić, A. (2009.), Reliability of Technological Parameters in Road Infrastructure Maintenance, Promet – Traffic&Transportation, Vol.21., No.3, 199-204.

3. HZZ (2021.), Godišnjak 2020. [e-publikacija], preuzeto 16. rujna 2022. s https://www.hzz.hr/content/stats/HZZ_Godisnjak_2020_lipanj-2021.pdf
4. Krasić, D. (2020.), Pandemija – turizam – promet [e-publikacija], preuzeto 27. kolovoza 2022. s http://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/2020/COVID-19/Krasi%C4%87-D_2020.pdf
5. Ministarstvo turizama (2022.), Turizam u brojkama [e-publikacija], preuzeto s https://mint.gov.hr/UserDocsImages//2022_dokumenti//Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf
6. UNWTO (2020.), Priorities for Global Tourism Recovery [e-publikacija], preuzeto s <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-05/UNWTO-Priorities-for-GlobalTourism-Recovery.pdf>
7. Zubak, D., Hanzl, Ž., (2021.), Hrvatsko gospodarstvo 2020. godine, Hrvatska gospodarska [e-publikacija], preuzeto s <https://hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2020-web6107a81e2f243.pdf>

Internet izvori:

1. Beroš, I., Kos, G. (2020.), Utjecaj pandemije na promet i turizam u Republici Hrvatskoj – bez brojki, preuzeto 27. kolovoza 2022. s http://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/2020/COVID-19/Kos-G_Bero%C5%A1-I_2020.pdf
2. Državni zavod za statistiku (2020.), Turizam u 2019. [e-publikacija], preuzeto s https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI-1661.pdf
3. Državni zavod za statistiku (b.d.), preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://www.dzs.hr/>
4. Državni zavod za statistiku (b.d.), Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje, preuzeto 28. kolovoza 2022. s https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja_2020.html
5. Europska komisija (b.d.), EU digitalna COVID potvrda, cijepljenje i ograničenja putovanja, preuzeto 27. kolovoza 2022. s https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/movement-and-residence/eu-digital-covid-certificate-vaccinations-and-travel-restrictions_hr

6. Hallkona, M., Scott, D., Gössling, S. (2020.), Pandemics, transformations and tourism: be careful what you wish, preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616688.2020.1759131>
7. Halmed (b.d.), preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://www.halmed.hr/>
8. Hrvatska.eu Zemlja i ljudi (b.d.), Geoprometni položaj, preuzeto 17. rujna 2022. s <https://croatia.eu/index.php?view=article&lang=1&id=8>
9. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (b.d.), preuzeto 25 kolovoza s <https://www.hzjz.hr/https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-05/UNWTO-Priorities-for-GlobalTourism-Recovery.pdf>
10. Koronavirus (b.d.), Info o Covid-19, preuzeto 25. kolovoza 2022. s <https://www.koronavirus.hr/o-covidu/755>
11. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture (b.d.), Radovi na izgradnji druge cijevi tunela Učka dobro napreduju, nakon ljeta 2024. u prometu će biti obje cijevi tunela, preuzeto 16. rujna 2022. s <https://mmpi.gov.hr/vijesti-8/radovi-na-izgradnji-druge-cijevi-tunela-ucka-dobro-napreduju-nakon-ljeta-2024-u-prometu-ce-biti-obje-cijevi-tunela/23425>
12. Ministarstvo turizma i sporta (b.d.), Lonely Planet: Croatia, the best destination in year 2005., preuzeto 23. kolovoza 2022. s <https://mint.gov.hr/news-11455/lonely-planet-croatia-the-bestdestination-in-year-2005/153>
13. Ministarstvo turizma i sporta (n.d.), Prihodi od stranih turista u 2021. godini veći od 9 milijardi eura, preuzeto 16. rujna 2022. s <https://mint.gov.hr/vijesti/prihodi-od-stranih-turista-u-2021-godini-veci-od-9-milijardi-eura/22942>
14. Ministarstvo unutarnjih poslova (b.d.), Priopćenje za medije Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske od 14. ožujka 2020. u 18:30 sati, preuzeto 27. kolovoza 2022.: <https://civilna-zastita.gov.hr/vijesti/priopcenje-za-medije-stozera-civilne-zastite-republike-hrvatske-od-14-ozujka-2020-u-18-30-sati/2257>
15. Reuters (b.d), US Croatia investment, preuzeto 26. kolovoza 2022. s <https://www.reuters.com/article/us-croatia-investment-idUSBRE94908820130510>
16. Teb poslovno savjetovanje (b.d.), Prema fizičkim pokazateljima turizma Hrvatska je u 2020. godini na razini 1976. i 2001., preuzeto 28. kolovoza 2022. s <https://www.teb.hr/novosti/2021/prema-fizickim-pokazateljima-turizma-hrvatska-je-u-2020-godini-na-razini-1976-i-2001/>

17. Turistička statistika (b.d.), Međunarodna statistika: Zemlje europskog dijela mediterana, preuzeto 27. kolovoza 2022. s <https://my.visme.co/view/g7ynvvo6-meunardna-statistika-zemljeeuropskog-dijela-mediterana>
18. UNWTO (1994.), Glossary of tourism terms, preuzeto 25. kolovoza 2022. s <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
19. Vlada Republike Hrvatske (b.d.), preuzeto 27. kolovoza 2022. s: <https://vlada.gov.hr/>
20. Wikiwand (b.d), Autoceste u Hrvatskoj, preuzeto 26. kolovoza 2022. s https://www.wikiwand.com/hr/Autoceste_u_Hrvatskoj

7. DODACI

POPIS TABLICA

Tablica 1. Zaposleni u turizmu 2011.-2021.....	9
Tablica 2. Cestovna infrastruktura na teritoriju RH	17
Tablica 3. Obujam cestovnog prometa na teritoriju RH prema vrsti vozila (domaća i strana).18	
Tablica 4. Tablica 4. Dolasci gostiju u Republici Hrvatskoj.....	25
Tablica 5. Noćenja turista u Republici Hrvatskoj	27
Tablica 6. Granični promet vozila i putnika (u 000)	30

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Dolasci i noćenja turista u gradu Zagrebu u razdoblju od 2015.-2019.....	10
Grafikon 2. Dolasci i noćenja turista u primorskoj regiji u razdoblju od 2015.-2019	11
Grafikon 3. Prihodi od turizma	31

POPIS SLIKA

Slika 1. Prometna Mreža RH u koordinaciji s cestovnom prometnom granom	13
Slika 2. Autoceste Hrvatske.....	16